

Мосейчук С.В.

Національний університет «Львівська політехніка»

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

В статті розглянуто правові аспекти реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні. Запобігання та протидія корупції є важливим завданням державної політики у сучасних умовах. Існування численних нормативно-правових актів, що забезпечують реалізацію державної антикорупційної політики, ще не гарантує успіху у боротьбі з цим негативним явищем. На нинішньому етапі розвитку українського суспільства перед державною політикою стоять нові завдання, які повинні враховувати сучасні реалії у боротьбі з корупцією. Зокрема, мова йде про повноцінне правове забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні. Тому метою статті стало дослідження правових аспектів реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні.

У статті аргументовано, що правові аспекти реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні полягають у наявності достатнього нормативно-правового забезпечення антикорупційних заходів та політики, спрямованих на зменшення цього негативного явища в суспільстві. В Україні існує розвинена нормативно-правова та законодавча база, яка спрямована на боротьбу з корупційними зловживаннями.

Наголошено, що норми Основного закону України вимагають від органів державної влади та місцевого самоврядування, а також їх посадових осіб, діяти виключно на основі, в межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією та законами України. Відзначено, що це означає наявність гарантії для кожної окремої особи та суспільства, що публічна влада забезпечуватиме дотримання прав та свобод людини, а також виконуватиме свої обов'язки належним чином.

Підсумовано, що у сфері державної політики існує достатній нормативно-правовий ресурс, на базі якого можна забезпечувати антикорупційну політику в державі – на даний час існує низка вітчизняних та міжнародних нормативно-правових актів в руслі антикорупційної політики держави. В подальших наукових дослідженнях потрібно зосередити увагу на особливостях інституційного забезпечення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні.

Ключові слова: державна політика, запобігання та протидія корупції, нормативно-правова база, законодавство, держава.

Постановка проблеми. Для будь-якого цивілізованого суспільства корупція завжди була і залишається серйозною проблемою. Корупційні дії уповільнюють загальний розвиток держави, роблять її небажаним партнером на міжнародній арені та нівелюють усі позитивні досягнення у економічній, політичній та соціальній сферах, Врахування корупційних ризиків у тактичному та стратегічному прогнозуванні і плануванні соціально-економічного розвитку може призвести до кризи у різних галузях національної економіки, суттєво зменшити успіхи країни, а в багатьох випадках – звести нанівець усі спроби спрямувати країну на шлях прогресу.

Запобігання та протидія корупції є важливим завданням державної політики у сучасних умовах. Існування численних нормативно-правових

актів, що забезпечують реалізацію державної антикорупційної політики, ще не гарантує успіху у боротьбі з цим негативним явищем. На нинішньому етапі розвитку українського суспільства перед державною політикою стоять нові завдання, які повинні враховувати сучасні реалії у боротьбі з корупцією. Актуальність цього питання зумовила вибір теми даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Корупційна проблематика є предметом дослідження багатьох науковців. Зокрема, мова йде про таких дослідників як Авер'янов В., Баштанник В., Бородін І., Голосніченко І., Забрда Д., Коваль Л., Липовська Н., Лукомський В., Мельник М., Олєфір В., Остапенко О., Петренко О., Рогульський С., Шамрай В., Шалгунова С. та ін.

Науковці у своїх публікаціях вивчають різноманітні аспекти корупційних проявів у суспільстві. Зокрема, вони викривають корупцію як негативний фактор в діяльності правоохоронних органів та як явище і дають оцінку ролі цих органів у сфері протидії корупції, досліджують особливості правових, інституційних та наукових складових протидії корупції в Україні, розглядають заходи органів державної влади щодо подолання корупції у поствоєнний період, аналізують специфіку формування й реалізації антикорупційної політики в системі державної служби України з позиції сучасного стану та шляхів її вдосконалення, акцентують увагу на протидії корупції в митних органах у контексті забезпечення ефективності публічного управління.

Проте у напрямі протидії корупційним зловживанням важливим є акцент на правовому забезпеченні державної політики, здатної ефективно боротися з цим ганебним явищем. Недостатнє вивчення даного питання потребує глибоких наукових досліджень у даному напрямку.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити правові аспекти реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні.

Виклад основного матеріалу. Правові аспекти реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні полягають у наявності достатнього нормативно-правового забезпечення антикорупційних заходів та політики, спрямованих на зменшення цього негативного явища в суспільстві. В Україні існує розвинена нормативно-правова та законодавча база, яка спрямована на боротьбу з корупційними зловживаннями.

Так, з моменту проголошення незалежності України діяльність державної влади була зосереджена на запобіганні та протидії корупції у всіх сферах. Це проявилось, зокрема, у прийнятті Постанови Верховної Ради України від 19 грудня 1992 року «Про утворення Тимчасової депутатської комісії Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю, корупцією і хабарництвом».

Протягом наступних років були прийняті інші нормативно-правові акти антикорупційного характеру. Зокрема, 5 жовтня 1995 року було ухвалено базовий Закон «Про боротьбу з корупцією», в якому були визначені такі терміни, як «корупційні діяння» та «корупція». Цей законодавчий акт регламентував організаційно-правові засади поновлення законних прав та інтересів юридичних та фізичних осіб, усунення наслідків корупційних правопорушень і виявлення, припинення та запобігання корупційних проявів. Він також

створив основу для подальшого розвитку нормативної бази з питань боротьби з корупцією.

Цей нормативно-правовий акт втратив чинність у 2009 році. Однак його ухвалення всього через декілька років після проголошення незалежності України свідчить про те, що потреба у боротьбі з корупцією була актуальною вже тоді. Це підкреслює, що державні органи з самого початку незалежності країни активно працювали над протидією корупційним проявам.

Норми Конституції України (ч. 2 ст. 19) вимагають від органів державної влади та місцевого самоврядування, а також їх посадових осіб, діяти виключно на основі, в межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією та законами України [2]. Це положення служить гарантією для кожної окремої особи та суспільства, що публічна влада забезпечуватиме дотримання прав та свобод людини, а також виконуватиме свої обов'язки належним чином.

У 2011 році набули чинності: Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» [9] від 7 квітня 2011 року № 3206-VI3 та Указ Президента України «Про першочергові заходи з реалізації Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»» [13] від 5 жовтня 2011 року.

Пізніше у 2014р. був прийнятий Закон України «Про запобігання корупції» [10], а у 2016 р. з'явилася Методологія оцінки ризиків у діяльності органів влади [4], затверджена рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 2 грудня 2016 р., та ін.

Зокрема, в Законі України «Про запобігання корупції» в першому розділі в загальних положеннях статтею першою корупція визначається як «використання особою, зазначеною у частині першій статті третьої цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті третьої цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [10].

Разом із цими законами, які підтримують антикорупційну політику держави, зараз існує багато вітчизняних та міжнародних нормативно-правових актів. Серед них варто виділити такі закони України, як:

– Закон від 07.04.2011 № 3207-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» [5];

– Закон від 18.04.2014 № 221- VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» [6];

– Закон від 14.05.2013 № 224-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики» [7];

– Закон від 12 листопада 2015 року № 794-VIII «Про Державне бюро розслідувань» [8].

– Закон від 14.10.2014 № 1698-VII «Про Національне антикорупційне бюро України» [11].

Поряд із законодавчими документами варто згадати і підзаконні нормативно-правові акти, покликані врегулювати антикорупційні питання в державі. Зокрема, мова йде про постанови Кабінету Міністрів України, такі як:

– «Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям» від 16.11.2011 № 1195.

– «Питання запобігання та протидії корупції в органах виконавчої влади» від 08.12.2009 № 1422;

Поряд із постановами уряду потрібно наголосити увагу на важливості наказів міністерств та відомств для реалізації антикорупційної політики, зокрема, таких як:

– накази ДМС про затвердження Антикорупційної програми Державної міграційної служби України на відповідний рік;

– Наказ ДМС від 15.06.2023 № 135 № 121 «Про внесення змін до персонального складу Робочої групи з оцінювання корупційних ризиків у державній міграційній службі України»;

– Наказ ДМС від 27.02.2023 № 42 «Про внесення змін до наказу ДМС від 18.01.2022 № 6»;

– Наказ ДМС від 27.02.2023 № 41 «Про внесення змін до Порядку організації роботи з повідомленнями про корупцію, внесеними викривачами, в ДМС, територіальних органах ДМС, підприємствах та установах, що належать до сфери управління ДМС»;

– Наказ ДМС від 26.09.2022 № 178 «Про проведення оцінювання корупційних ризиків у діяльності ДМС»;

– Наказ ДМС від 18.08.2022 № 156 «Про затвердження Порядку організації роботи з пові-

домленнями про корупцію, внесеними викривачами, в ДМС, територіальних органах ДМС, підприємствах та установах, що належать до сфери управління ДМС»;

– Наказ ДМС від 18.01.2022 № 6 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»;

– Наказ ДМС від 07.08.2020 № 139 «Про внесення змін до Положення про Відділ з питань запобігання та виявлення корупції Державної міграційної служби України»;

– Наказ ДМС від 11.11.2019 № 307 «Про проведення оцінки корупційних ризиків у діяльності Державної міграційної служби України»;

– Наказ ДМС від 23.11.2018 № 152/аг «Про проведення оцінки корупційних ризиків у діяльності Державної міграційної служби України»;

– Наказ ДМС від 19.01.2017 № 11/аг «Про проведення оцінки корупційних ризиків».

Україна приєдналась до ключових міжнародно-правових актів, таких як Конвенція ООН проти корупції та антикорупційні конвенції Ради Європи, взявши на себе зобов'язання боротися з корупцією. Окрім національного законодавства, спрямованого на протидію корупції, слід зазначити й міжнародні конвенції:

– Конвенція ООН проти корупції, підписана в м. Меріда 11.12.2003 р. від імені України та ратифікована згідно із Законом України від 18.10.2006 р. № 251-V [1];

– Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією, підписана в м. Страсбурзі 27.01.1999 р. від імені України та ратифікована згідно із Законом України від 18.10.2006р. № 252-V [3];

– Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією, підписана в м. Страсбурзі 04.11.1999 р. від імені України та ратифікована згідно із Законом України від 16.03.2005 р. № 2476-IV [14].

Закон України «Про очищення влади», введений у дію у 2014 році, врахував політичні аспекти, визначив організаційні та правові основи проведення люстрації для утвердження та захисту верховенства права та прав людини, а також демократичних цінностей в Україні. Люстрація, як зазначає цей нормативно-правовий акт, – «це заборона, встановлена цим законом або рішенням суду, окремим особам обіймати певні посади (крім виборних) в органах державної влади та місцевого самоврядування. Метою люстрації

є недопущення до управління державними справами осіб, які своїми діями, бездіяльністю чи рішеннями сприяли узурпації влади попереднім політичним режимом, підриву національної безпеки і оборони України або незаконному порушенню прав і свобод людини. Люстрація базується на принципах верховенства права та законності, відкритості, прозорості та публічності, презумпції невинуватості, індивідуальної відповідальності та гарантування права на захист» [12].

Сьогодні серед комплексу реформ варто відзначити Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2020–2024 роки», прийнятий Верховною Радою за основу. Цей Закон передбачає внесення змін до деяких положень Закону України «Про запобігання корупції» з метою підвищення ефективності механізмів координації та моніторингу реалізації державної антикорупційної політики. У цьому Законі також приділено увагу питанням запобігання корупції в поліції, що є важливим інструментом для реалізації антикорупційних ініціатив.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що у сфері державної політики існує достатній нормативно-правовий ресурс, на базі якого можна забезпечувати антикорупційну політику в державі. Правовою основою для запобігання корупції є система державних законів, підзаконних актів і міжнародних документів, які визначають суспільно-правову необхідність здійснення заходів, передбачених законом, а також їхні правові, організаційно-тактичні основи і гарантії законності.

Так, на даний час існує низка вітчизняних та міжнародних нормативно-правових актів в руслі антикорупційної політики держави: закони «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення»; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією»; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики»; «Про Національне антикорупційне бюро України»; «Про Державне бюро розслідувань», «Про запобігання корупції». Поряд із вітчизняним законодавством існують і міжнародні конвенції з питань протидії корупції.

Загалом, Україна запровадила всеосяжну правову базу для боротьби з корупцією та створила ряд незалежних антикорупційних органів, які користуються довірою з боку громадськості. Гармонізація має стабілізувати ситуацію в цьому секторі, адже останніми роками корупція в країні зросла і стала однією з найгостріших проблем сьогодення. Це явище становить реальну загрозу для безпеки, державного і суспільного розвитку та конституційного ладу. Україна має використовувати позитивний досвід європейських країн у боротьбі з корупцією.

В подальших наукових дослідженнях потрібно зосередити увагу на особливостях інституційного забезпечення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні на сучасному етапі розвитку держави.

Список літератури:

1. Конвенція ООН проти корупції від 18.10.2006р. № 251-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення 10.06.2024)
2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року із змінами, внесеними законом України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV. Київ : Видавничий дім Скіф», 2006. 48 с.
3. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 18.10.2006р. № 252-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення 10.06.2024)
4. Методологія оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади: затв. рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 2 грудня 2016 р. № 126. *Офіційний вісник України*. 2017. № 4. Ст. 168.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення : Закон України від 07.04.2011 № 3207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3207-17#Text> (дата звернення 10.06.2024).
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією : Закон України від 18.04.2014 № 221-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/221-18#Text> (дата звернення 10.06.2024).
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики : Закон України від 14.05.2013 № 224-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224-18#Text> (дата звернення 10.06.2024).
8. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 листопада 2015 р. № 794-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 6. Ст. 55.
9. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 7 квітня 2011 р. № 3206-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 40. Ст. 404.

10. Про запобігання корупції : Закон України № 49-1700-VII від 14 жовтня 2014 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. С. 20–56.
11. Про Національне антикорупційне бюро : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 47. Ст. 2051.
12. Про очищення влади : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 44. Ст. 2041.
13. Про першочергові заходи з реалізації Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»: Указ Президента України. *Офіційний вісник України*. 2011. № 79. Ст. 2901.
14. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 16.03.2005 р. № 2476-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text (дата звернення 10.06.2024)

Moseychuk S.V. LEGAL ASPECTS OF STATE POLICY IMPLEMENTATION IN THE FIELD OF CORRUPTION PREVENTION AND COMBAT IN UKRAINE

The article examines the legal aspects of the implementation of state policy in the sphere of prevention and counteraction of corruption in Ukraine. Prevention and counteraction of corruption is an important task of state policy in modern conditions. The existence of numerous legal acts that ensure the implementation of the state anti-corruption policy does not yet guarantee success in the fight against this negative phenomenon. At the current stage of the development of Ukrainian society, state policy faces new challenges that must take into account modern realities in the fight against corruption. In particular, we are talking about full-fledged legal support for the implementation of state policy in the field of prevention and counteraction of corruption in Ukraine. Therefore, the purpose of the article was to study the legal aspects of the implementation of state policy in the field of prevention and counteraction of corruption in Ukraine.

The article argues that the legal aspects of the implementation of state policy in the field of prevention and counteraction of corruption in Ukraine consist in the presence of sufficient regulatory and legal support for anti-corruption measures and policies aimed at reducing this negative phenomenon in society. In Ukraine, there is a developed regulatory and legislative framework aimed at combating corruption abuses.

It is emphasized that the norms of the Basic Law of Ukraine require the bodies of state power and local self-government, as well as their officials, to act exclusively on the basis, within the limits of authority and in the manner determined by the Constitution and laws of Ukraine. It was noted that this means the existence of a guarantee for each individual and society that public authorities will ensure compliance with human rights and freedoms, as well as perform their duties properly.

It was concluded that in the field of state affairs there is a sufficient regulatory and legal resource, on the basis of which it is possible to ensure anti-corruption policy in the state – currently there are a number of domestic and international legal acts in the direction of the anti-corruption policy of the state. In further scientific research, it is necessary to focus attention on the peculiarities of the institutional support of state policy in the field of prevention and counteraction of corruption in Ukraine.

Key words: *state policy, prevention and counteraction of corruption, regulatory framework, legislation, state.*